

О 19.00 противник, відкривши сильний артвогонь по лівому флангу 43 тд й одночасно, піддаючи 86 тп бомбардуванню з повітря, рядом послідовних нальотів 3-х груп літаків (4—5 у кожній), атакував правий фланг 40 тд і лівий фланг 43 тд, завдаючи головного удару вздовж шосе Дубно—Рівне.

О 22.00 група танків (10—15) і піхота противника силою в 2 роти ввірвалися на південно-захід. окр. Рівного.

О 3.00 28.6.41 р. розвідбатальйон 43 тд установив, що Здолбунів залишений піхотою 228 сд, і противник, переправившись на схід. берег р. Горинь, танковою колоною й піхотою на машинах просувається в Тайкунов. Враховуючи обстановку, що склалася на 3.00 28.6.41 р., командиром 19 мк було прийнято рішення про відхід: 40 тд — на рубіж Тучин — Гоша, 43 тд — прикрити відхід 40 тд, ведучи оборону на рубежі Рівне — Аннополь — Бабин — Гоша. 43 тд, виконуючи наказ командира 19 мк — забезпечити відхід 40 тд, ведучи бої короткими контр-ударами по противнику, протягом 28.6. послідовно обороняла рубежі, відбила кілька атак танків і піхоти противника, при відході, руйнуючи мости і дороги на шосе Рівне — Гоша.

У боях 28.6. противнику завдано таких втрат: знищено 14 танків, 7 бронемашин, понад 40 мотоциклів і 50 автомашин, убито й поранено близько полку піхоти.

Втрати дивізії — 11 танків Т-26, 2 полкові гармати, 5 вантажних машин, 2 бензоцистерни, вбито 13 чол., поранено 47 чол.

Командир 43-ї танкової дивізії
полковник Цибін

Військовий комісар 43-ї танкової дивізії
ст. батальйонний комісар Погосов

Начальник штабу 43-ї танкової дивізії
підполковник Бунтман

ЦАМО СРСР, ф. 229, оп. 157, спр. 7/2, арк. 339—348. Оригінал.

Сергій Максудов (Кембрідж, США)

Документи з архіву ОДПУ 1921—1927 рр. *

Розповідь С. Дукельського про боротьбу ЧК—ДПУ з ворогами Радянської влади на Україні дає загальну картину діяльності цієї організації. Водночас очевидно, що ця боротьба включала багато конкретних епізодів, окремих сутичок. Захоплення заложників, спіймання дезертирів, збирання продрозверстки, придушення повстань — такі події відбувалися в кожному районі, майже в кожному селі. Як діяли власті в цих випадках, які конкретні розпорядження вони видавали? Питання ці не менш важливі і цікаві, ніж похвала заслуженого чекіста.

Змінити масштаб розгляду подій дають можливість конкретні документи, реальні накази місцевих властей. На жаль, таких свідчень у розпорядженні істориків дуже мало. До останнього часу вони були надійно заховані в радянських архівах. Тому особливу цінність мають нечисленні матеріали, які в роки війни потрапили на Захід. Такою є доля і вміщених нижче документів. Це розпорядження партійних і радянських установ, накази ОДПУ, що розповідають про події в Чорнухинському районі Полтавської області України в 1921—1927 рр. Дуже одноманітні взаємовідносини цих організацій з населенням: арешти,

* У № 1 і 3 нашого журналу за 1991 р. було опубліковано розділи з книги С. Дукельського «ЧК—ДПУ». Вона завершується додатками, що містять документи ОДПУ, які становлять певний інтерес і пропонуються читачам.

погрози, стеження, підготовка до репресій тощо. Минуло кілька десятиріч, і вже нелегко повірити, що це було саме так. Однак так було.

Документи вперше з'явилися в праці Lyk h o P. Sovetskaia Vlast na mestakh // Ukr. Zbirnyk.— 1957.— N 8.— P. 99—172. Відсутність посилань на них у російськомовній пресі показує, що вони випали з поля зору еміграції і тим більше невідомі громадянам СРСР. А саме там вони необхідні в першу чергу. Потрібно знати і пам'ятати, як це було. Це — наша історія.

Док. № 1

**Голові Чорнухинського волкомбід у тов. Кир'яну
копія: Секретарю Чорнухинського волкомосередку
тов. Цензурову**

Таємно

13 січня 1921 р.

Негайно з одержанням цього Вам не пізніше 3 днів подати в Лохвицький повіткомбід поіменні списки всіх буржуїв і селян-власників, що мали до революції понад 12 десятин і користувалися найманою працею наймитів. Ці списки необхідні нам для вирішення питання про конфіскацію їх майна і передачу його в користування місцевих комітетів бідноти. Виконання беззастережно.

Голова повітвиконкому С. Нелепа

Голова повіткомбід у Костюк

Док. № 2

**Голові Чорнухинського волвиконкому тов. Сагурі
копія: Начальнику волміліції тов. Коломицу**

Таємно

2 лютого 1921 р.

У Вашій волості налічується близько 100 чоловік дезертирів, які ухиляються від призову в Червону Армію, а тому наказуємо: при допомозі і сприянні волміліції заарештувати по одному заложнику з кожного двору, де є дезертир, і всіх заарештованих направити в розпорядження начальника Лохвицького бупру* т. Несмачного, де вони і будуть утримуватися аж до явки дезертирів у повітвійськкомат.

Голова повітвиконкому С. Нелепа

Повітвійськком Галушка

Док. № 3

**Голові Лохвицького повітнарсуду тов. Сушку
копія: Нарсудам Лохвицького повіту м. Чорнухи, тов. Соколовському**

Таємно

10 липня 1921 р.

Аж до видання зведеного збірника законів першої в світі пролетарської держави при винесенні Вами вироків належить керуватися винятково революційною правосвідомістю, а, крім цього, наказуємо

* Бупр — будинок примусових робіт, назва в'язниці в перші післяреволюційні роки.

прийняти до неухильного виконання таке:

а) Приймати і розглядати у Вашому судочинстві тільки ті справи кримінального характеру, які не входять до переліку справ, що належить розглядати органам ВЧК.

б) Всі громадянські позови і справи повністю входять до компетенції народних судів та їх вищестоящих повітових бюро юстиції.

в) Вживайте жорстоких заходів революційного захисту держави і особливу увагу зверніть на такі злочини:

1) Вбивство (неполітичного характеру).

2) Хуліганство.

3) Великі розкрадання і крадіжки (приватного характеру).

4) Невиконання розпоряджень місцевої влади і самоуправства.

5) Самогоноваріння.

6) Порушення закону про продрозверстку (крім заходів примусового викачування продрозверстки повітпромкомісаром та його відділами).

Граничними строками покарання по цих справах може бути 25 років ув'язнення в бупрі.

Додаток: Перелік справ, що підлягають веденню і розгляду органами ВЧК і повітполітбюро*. Керуйтеся цими вказівками беззастережно до їх відзиву.

Гол. Лохвицького повітвиконкому С. Нелєпа

Голова Лохвицького повіткюсту Міхура

Гол. повіт. ЧК Мицят

Док. № 4

Голові Чорнухинського волвиконкому тов. Сагурі

Таємно-особисто

Серпень 1921 р.

Ви зовсім недоречно втрутилися в роботу продзагону Лохвицького повітпродкому. В своїй роботі повітпродком підпорядкований винятково Москві і виконує відповідальні завдання, покладені на нього особисто тов. Леніним. А тому наказуємо: надалі всіх скаржників-селян, які подають Вам скарги на дії продзагонів, заарештовувати, разом з їх скаргами направляти в повітпродком для відповідного розгляду і покарання, оскільки всі дії загонів — строго законні і відповідають вказівкам зверху**. Закони нашої революції обов'язкові для всіх, а винятки, про які Ви згадуєте, ми допустити не маємо ніякого права.

Гол. Лохвицького повітвиконкому С. Нелєпа

Лохвицький повіткомісар Літорін

Пом. продкомісара і командир продзагону Бондар

* Повітполітбюро — партійний орган, що займався боротьбою з політичними злочинами.

** Арешти скаржників та їх покарання — давній засіб, що практикувався в країні лише за кріпацтва. Конфіскація продовольчих запасів з одночасним залякуванням населення призвела, як відомо, в 1921 р. до голоду на Україні, коли тисячі людей загинули від виснаження, а мільйони були врятовані лише завдяки допомозі Заходу. Керівникам продзагонів необхідно було вжити заходів для припинення скарг на їх дії, спрямовані на вилучення у селян навіть мізерних запасів хліба і приречення тим самим останніх на голодну смерть.

Док. № 5

**Начальнику карального загону ВЧК тов. Углову
копія: головам волвиконкомів: Вороніківського—
тов. Ковтуну, Білоусівського — тов. Колісниченку,
Чорнухинського — тов. Сагурі**

Таємно

Вересень 1921 р.

Для успішної боротьби з петлюрівськими бандитами на територіях ваших волостей наказуємо: крім використання військової сили, застосувати тактику арештів заложників з числа тих селянських господарств і сімей, члени яких примкнули до повстання. Нещадно заарештовувати заложників і під посиленою охороною направляти їх у розпорядження Лохвицького повітполітбюро.

Гол. Лохвицького повітвиконкому С. Нелепа

Гол. повітполітбюро Мицит

Док. № 6

Голові Чорнухинського волвиконкому тов. Сагурі

Терміново-таємно

17 березня 1922 р.

Доведіть до відома керівників повстання, що в м. Лохвицю для проведення урядової амністії всім учасникам повстання прибуває особисто сам голова ВУЦВКу Г. І. Петровський. Оголосіть братам Гресь, що їм особисто, як і всім іншим співучасникам повстання, надається виняткова можливість повернутися до своїх сімей і мирної праці*. В зв'язку з тим, що до нашого відома доходять чутки про те, що деяка частина учасників повстання має намір продовжувати збройну боротьбу, а тому ще раз Вам наказуємо: широко повідомте повсталим, що такого випадку у майбутньому у них більше не буде і що вони своєю впертістю поставлять під загрозу не тільки своє життя, а життя і майно сім'ї і навіть родичів.

Про день прибуття в м. Лохвицю т. Петровського повідомимо Вам телефоном. Просимо терміново інформувати нас про Ваші заходи.

Гол. Лохвицького повітвиконкому С. Нелепа

Гол. Лохвицького повітполітбюро Мицит

* Пропонуючи повстанцям скласти зброю, влада не обіцяла їм амністію. Наприкінці березня 1922 р. повстанці прийняли пропозицію властей. Вони знали про те, що спроба Української народної армії (УНР) прийти їм на допомогу з Польщі закінчилася невдало. Всього було амністовано 126 чол., які здали 60 коней, 3 важких і 7 легких кулеметів, 100 гвинтівок і пістолетів, інше спорядження. Серед них, що здалися, були й брати Гресь. Кожному амністованому Г. І. Петровський вручив довідку, підписану В. І. Леніним, яка гарантувала право на проживання на території СРСР і захист від переслідувань за участь у повстанні. Частина повстанців продовжувала боротьбу до зими 1926 р. Згодом більшість учасників повстання були репресовані і загинули в сталінських катівнях.

Док. № 7

Голові Чорнухинського волвиконкому тов. Сагурі

Таємно

Квітень 1922 р.

На виконання директиви кол. голови ВЧК Ф. Е. Дзержинського про міцне закріплення Радянської влади на Україні наказуємо: заарештувати 5—10 заложників по Вашій волості з числа заможних — контрреволюційно настроєних. Заарештованих утримувати як заложників при волосній міліції. Про день прибуття в Чорнухи спеціального трибуналу ЧК вам буде повідомлено окремо*.

Гол. Лохвицького повітвиконкому С. Нелепа

Гол. Лохвицького політбюро Мицит

Док. № 8

Всім головам РВКів Лубенського округу

Чорнухинський РВК, особисто тов. Сагурі

До відома копія: Секретарю райкому КП(б)У тов. Орлову

Цілком таємно

29 липня 1923 р.

Днями ми направимо в кожний район округу райрезидента** ОДПУ.

Оскільки наші райрезиденти не будуть перебувати на становищі офіційних співробітників ОДПУ, а тому ми просимо Вас особисто створити необхідні умови для їх конспіративної роботи. Окривіділ вважає, що для повноти суворої конспірації і успіху в роботі райрезидент повинен одержати про людське око (без оплати) яку-небудь роботу у підвідомчих Вам установах району (пом. страхового агента, пом. статистика-ентомолога райвиконкому тощо). У всякому разі райрезидент повинен бути забезпечений такою роботою, яка давала б йому змогу їздити по району. Крім того, за домовленістю з ОВК** і округком партії райрезиденти ОДПУ повинні безперешкодно користуватися всіма можливими засобами пересування райвиконкомів. Про які-небудь заперечення і неприйнятність наших вимог просимо повідомити нам не пізніше 10 днів від дня одержання цього розпорядження.

Нач. Лубенського окр. від. ОДПУ Двіанінов

Нач. облінф. окр. від. Скрипник

* Спецтрибунал присудив до розстрілу 9 селян. Вирок було виконано публічно на горі поблизу школи. Ще один селянин був страчений у с. Білоусове (Український збірник.— 1955.— № 4).

** Окружний виконавчий комітет Рад.

Док. № 9

**Всім Р. Р. Лубенського окр. від. ОДПУ
м. Чорнухи райрезиденту тов. Шаревському**

Цілком таємно
шифровано код «Поселенець»
Серпень 1923 р.

Робота по організації інформаційної мережі в районах нашого округу проходить дуже погано, а місцями навіть вкрай погано. Про які-небудь об'єктивні причини такого становища мови бути не може. Наші Р. Р. *, як видно з усього, займаються в районах чим завгодно, але тільки не тим, чим їм належало б у першу чергу займатися. Окрвідділ ОДПУ в категоричній формі і останній раз нагадує вам, що першочерговим питанням у нашій роботі сьогодні повинно бути поставлене питання про закінчення роботи, пов'язаної з організацією агентурної мережі окрвідділу. Граничним строком для закінчення цієї важливої роботи ми встановлюємо для вас 1 жовтня 1923 р.

Нач. Лубенського окр. ОДПУ Двіанінов
Нач. КРВ окр. від. Жуков
Нач. облінф. окр. від. Скрипник

Док. № 10

**Всім головам РВКів Лубенського округу
копія: начальникам районних міліцій**

Цілком таємно
Грудень 1923 р.

На основі спеціального розпорядження уряду на Україні повсюдно заборонено проведення вуличних, т. зв. «кулачних боїв», які широко практикуються в сільських місцевостях України під час релігійних свят (різдва, нового року, хрещення). Уряд розглядає подібні бої як пережитки рабства і дикості. Дика традиція часів козаччини несумісна з духом часу і повсюдно повинна бути заборонена. Це розпорядження уряду прийміть до неухильного і точного виконання.

Нач. Лубенського окр. від. ОДПУ Двіанінов
Нач. Лубенської окр. міліції Смирнов

Док. № 11

**Всім Р. Р. Лубенського округу
Чорнухинський район, тов. Шаревському**

Цілком таємно
Шифровано код «Інтернаціонал»
Лютий 1924 р.

З метою повсюдного впорядкування обліку і належного разом з тим нагляду за політично неблагодійними і соціально чужими елементами населення ОДПУ УСРР запропонувало окрвідділам у місячний строк закінчити оформлення справ на піднаглядних К. Р. з таким розрахунком, щоб цим обліком були охоплені всі категорії піднаглядних згідно з схемою, що додається.

а) Політичні партії, організації і спілки

1. Всі колишні члени дореволюційних буржуазних політичних партій.

* Райрезидент (Р. Р.) — районний резидент (таємний співробітник) ОДПУ.

2. Всі колишні члени монархічних спілок і організацій (чорно-сотенці).

3. Всі колишні члени спілки хліборобів — власників (часів Центральної Ради на Україні).

4. Всі колишні дворяни і титуловані особи старої аристократії.

5. Всі колишні члени молодіжних організацій (бой-скаутів і т. д.).

6. Всі націоналісти всіх мастей і відтінків.

б) Співробітники і службовці активної служби царизму

1. Чини кол. міністерства внутрішніх справ: усі чини охранки, жандармерії і поліції, таємні агенти охранки і поліції. Всі чини прикордонного корпусу жандармів і т. д.

2. Чини кол. міністерства юстиції: члени окружних і губернських судів, присяжні засідателі, прокурори всіх рангів, мирові судді і слідчі, судові виконавці, земські начальники і т. д.

3. Весь без винятку офіцерський і командний склад кол. царської армії і флоту.

в) Приховані вороги Рад. влади

1. Весь кол. офіцерський і рядовий склад білих рухів і армій українських петлюрівських формацій, різних повстанських загонів і банд, які виступали активно проти Радянської влади. Не виключаючи при цьому і осіб, амністованих Рад. владою.

2. Всі ті, хто перебував на цивільній службі установ і місцевих управлінь, білих урядів, армій української Центральної Ради, гетьманської державної варти і т. д.

3. Всі служителі релігійних культів: архіереї, священники, ксьондзи, равнини, дякони, церковні старости, регенти, монахи і т. д.

4. Всі кол. купці, торговці і т. зв. непмани.

5. Всі кол. поміщики, великі орендарі, заможні селяни (які використовували в минулому найману працю), великі кустарі і господарі промислових підприємств і виробництв.

6. Всі особи, в яких хто-небудь з рідних і досі перебуває на нелегальному становищі або ж продовжує збройну боротьбу проти Рад. влади в лавах антирадянських банд.

7. Всі іноземці незалежно від їх підданства.

8. Всі ті, у кого є за кордоном родичі або знайомі.

9. Всі, хто належить до релігійних сект і громад (особливо мати на увазі баптистів).

10. Всі вчені і спеціалісти старої школи, особливо ті з них, в кого залишається і досі неясним політичне обличчя.

11. Всі особи, яких судили раніше, або підозрювані в контрабанді і шпигунстві і т. д.

Для успішного виконання в строк цього важливого державного завдання на допомогу райрезидентам нами будуть відряджені на периферію соціально-уповноважені окрвідділу, від яких Ви і одержите всі додаткові необхідні інструкції і вказівки на місцях. Таким уповноваженим на Сенчанський, Вовчанський, Чорнухинський і Тарандійський райони Лубенського округу нами призначений нач. КРВ нашого окрвідділу ОДПУ тов. Жуков. Про хід робіт інформуйте нас щотижня.

Нач. Лубенського окр. від. ОДПУ Двіанінов

Нач. КРВ окр. від. Жуков

Нач. облінф. окр. від. Скрипник

Док. № 12

**Всім головам РВКів Роменського і Лубенського округів
Чорнухинський р-н, тов. Зведрі
копія: Фінінспектору тов. Лазутіну**

Цілком таємно
урядова поштограма
Серпень 1924 р.

На банкнотах Державного банку СРСР («червінці») є згадка про те, «що вони забезпечуються всім надбанням республіки», а що початок обміну їх на золото буде встановлений відповідним урядовим актом. Очевидно, в зв'язку з таким розрахунком почастишали випадки вивезення контрабандним шляхом у Польщу і Румунію банкнотів СРСР — червінців. Як відомо, випуск згаданих банкнотів був продиктований крайньою необхідністю стабілізації нашої валюти і що ніякого обміну червінців на золото уряд у майбутньому робити не збирається. А щоб покласти край різним незаконним валютним спекуляціям як у країні, а також за кордоном, РНК і ВЦВК СРСР постановили:

1) Вилучити з обігу по всьому СРСР (шляхом конверсії) банкноти Державного банку — червінці.

2) Наркомфіну і Держбанку СРСР припинити випуск банкнотів (червінці).

3) Всі червінці, які надходять у державні каси, не повинні більше пускатися в грошовий обіг серед населення.

4) На суму конверсії червінців Державним банком уже розпочато випуск в обіг нових банкнотів.

5) НКФ і Держбанку СРСР на основі цієї постанови видати відповідні інструкції. Ця постанова публікуватися в пресі не буде.

Гол. Роменського ОВКУ Луценко
Зав. окр. фо Тимченко

Док. № 13

**Всім Р. Р. ОДПУ Лубенського округу
Чорнухинський район, тов. Л-ий**

Цілком таємно
Серпень 1924 р.

На основі розпорядження ОДПУ УСРР райрезиденти окрвідділів у районах зобов'язані щомісяця (в кінці кожного місяця) давати усні інформації першим секретарям райкомів КП(б)У про К. Р. угруповання і організації, як і про економічну К. Р. діяльність ворожих елементів населення району, не згадуючи, однак, прізвищ осіб, що замішані в такій діяльності. Подібна інформація необхідна райкомам на предмет висвітлення цих питань в їх щомісячних політико-кон'юнктурних оглядах для ОПК. Попереджаємо, однак, що згадані відомості повинні бути суворо тотожними і пов'язаними з вашими щомісячними відомостями, що подаються окрвідділу в політичних оглядах за місяць. Іншої будь-якої інформації з джерел ОДПУ давати секретарям райкомів КП(б)У не слід.

Нач. Лубенського окр. від. ОДПУ Двіанінов
Нач. КРВ окр. від. Юркін
Нач. ЕКВ окр. від. Сегаль

Док. № 14

Р. Р. ОДПУ Чорнухинського району, тов. Л-ий

Таємно

Січень 1925 р.

У Чорнухах оселився і працює касиром райвиконкому Юрій Киченко, а з ним перебуває і його дружина Оксана Красовська. Пропонуємо негайно встановити за ними особливий нагляд і інформувати КРВ, чим займаються у вільний час. Головним чином, чи займаються вони артистичною діяльністю в районі. Пара ця в минулому за професією — артисти, але за їх відмову співробітничати з ОДПУ їм була заборонена артистична діяльність взагалі.

Нач. Лубенського окр. від. Двіанінов

Нач. КРВ Юркін

Док. № 15

**Всім Р. Р. ОДПУ Лубенського округу
Чорнухинський район, тов. Л-ий**

Ціл. таємно

Січень 1925 р.

Ревізіями і обстеженнями НКФ СРСР встановлені численні факти злочинного покровительства, виявленого з боку апаратників НКФ щодо т. зв. непманів та інших категорій податкоплатників у деяких союзних республіках. Відзначені факти хабарів, приховування оборотів і прибутків податкоплатників, пиятик і т. д. А в результаті всього цього держава недоодержала в свою касу мільйони карбованців різних податків. І якщо зараз не буде рішучим чином наведено порядок у цій важливій справі, то можна сумніватися в успіху заходів Рад. влади, що намічає в поточному році збільшення прибуткового податку з обороту для приватного сектора. Для жорсткого припинення подібних злочинних явищ у майбутньому ОДПУ УСРР зобов'язало окрвідділи взяти під свій невисипущий нагляд усі низові апарати НКФ і навіть, якщо це буде необхідно, очистити їх від бур'янів, якими вони виявилися засміченими завдяки потуранню вищестоящих інстанцій НКФ.

Окрвідділ пропонує Р. Р. на місцях посилити нагляд за фінчастинами райвиконкомів з тим, щоб зібрати необхідні для цього компроментуючі матеріали на працівників фінчастини нашого району. В місячному політогляді для окрвідділу (розділ «економічна К. Р.») просимо висвітлювати нам це питання.

Нач. Лубенського окр. від. ОДПУ Двіанінов

Нач. ЕКВ Сегаль

Док. № 16

**Всім Р. Р. ОДПУ Лубенського окр.
м. Чорнухи, тов. Л-ий**

Ціл. таємно

Квітень 1925 р.

У Москві помер патріарх всеросійської православної церкви Тихон. У зв'язку з цим просимо в черговому місячному політогляді висвітлити нам усі тлумачення і розмови серед населення району, що стосуються смерті керівника православної церкви.

Нач. окр. від. ОДПУ Двіанінов

Нач. КРВ Юркін

Нач. облінф. Скрипник

Док. № 17

**Всім Р. Р. ОДПУ Лубенського округу
м. Чорнухи, тов. Л-ий**

Ціл. таємно
Шифровано код «Інтернаціонал»
Червень 1925 р.

Як встановлено, контрреволюційні організації та угруповання на Україні добре інформовані про те, що ОДПУ в даний час змушене на, так би мовити, деяку пасивність, викликану як новою економічною політикою, а також і міркуваннями уряду вищого порядку.

Про те, що таке становище тимчасове, знає кожен з нас. І ось у зв'язку з цим ОДПУ не повинне втрачати сприятливий момент для демаскування наших ворогів з тим, щоб у слушний момент завдати їм нещадного розгрому. Саме тому нагадуємо Р. Р. про необхідність глибокого знання і правильного розуміння поточного моменту, що дає нам у руки такі виняткові можливості по виявленню К. Р. серед усіх шарів і прошарків населення. Особливо підкреслюємо, що такий момент може більше у нашій історії не повторитися. Впевнені, що ілюзії наших ворогів, які допускають думку про капітуляцію Рад. влади, швидко розсіються, а веселі посмішки на їх обличчях зміняться гримасою жаху і дикого тваринного страху перед лицем всеперемагаючої стратегії комунізму.

Нач. Лубенського окр. від. ОДПУ Двіанінов
Упов. ПП. ОДПУ Казанцев

Док. № 18

**Всім Р. Р. Лубенського округу
Чорнухинський р-н, тов. Л-ий**

Ціл. таємно
Серпень 1925 р.

«Історія України — Руси» ідеолога українського націоналізму проф. Грушевського визнана ворожою і шкідливою для Рад. влади псевдонауковою історією. Питання про заборону цієї книги нині розглядається урядом СРСР і ОДПУ в Москві. А поки пропонуємо Р. Р. фіксувати всіх тих, хто виявляє інтерес до згаданої книги і її розповсюджує серед населення. Інформуйте про це наших с/і і зобов'яжіть їх посилити нагляд за такими особами.

Нач. Лубенського окрвідділу Двіанінов
Упов. ПП ОДПУ Казанцев

Док. № 19

**Всім Р. Р. ОДПУ Лубенського округу
м. Чорнухи, тов. Л-ий**

Ціл. таємно
Шифровано код «Інтернаціонал»
Листопад 1925 р.

ОДПУ УСРР розкрита і заарештована на Україні група шпигунів-філателістів, яка під ширмою збирання колекцій різних іноземних поштових марок фактично займалася шпигунською діяльністю і пересилала за кордон радянські поштові марки, які мали спеціально-умовне значення в їх майстерно розроблених шифрах і кодах. Пропонуємо негайно з'ясувати, чи є подібні «любители» і на території ваших райо-

нів. Особливо нас цікавлять ті з них, які одержували з-за кордону і висилали туди поштові марки. При виявленні таких осіб негайно шифрованою телефонограмою повідомте окрввідділ*.

Нач. Лубенського окрввідділу Двіанінов
Нач. КРВ Юркін
Нач. ЕКВ Сегаль

Док. № 20

**Всім нарсудам Лубенського округу
м. Чорнухи, тов. Зайцеву**

Ціл. таємно
Листопад 1925 р.

Лубенський ОПК звернув увагу окрсуду на неприпустимість таких явищ, що мали місце у практиці судочинства нарсудів округу:

1) Багатьма нарсуддями округу приймалися в своє судочинство справи (від приватних осіб), в яких висувалися звинувачення проти окремих членів і кандидатів КП(б)У, причому такі заяви і навіть у деяких випадках їх судовий розгляд були проведені без відома і згоди райкому партії. Для того щоб уникнути подібних явищ у майбутньому, окрсуд пропонує:

а) Будь-яка кримінальна справа (навіть у тому випадку, коли вона порушувалася за поданням приватних осіб) проти члена або кандидата КП(б)У підлягає попередньому обговоренню бюро райкому партії і лише після його рішення може бути розглянута судовою інстанцією.

б) Вирок суду з такої справи повинен бути негайно доведений до відома секретаря райкому з наступним повідомленням ОПК.

Це розпорядження прийміть до неухильного і точного виконання**.

Заст. голови Лубенського окрсуду Поех
Ст. секретар Андріяшев

Док. № 21

**Всім Р. Р. Лубенського округу
Чорнухинський р-н, тов. Л-ий**

Ціл. таємно
Грудень 1925 р.

Як повідомляє ОДПУ УСРР, у Кременчуцькому окрввідділі були заарештовані і пізніше за вироком Особливої Наради колегії ОДПУ в Москві розстріляні колишні співробітники і секретні інформатори окрввідділу за те, що насмілилися на таку зухвалу витівку, як бути двійниками в своїй роботі. Повідомте кожному с/і Вашого р-ну про таке ганебне явище, як і про те, що кожний співробітник і с/і підлягає негласному суду ОДПУ в аналогічних випадках.

Нач. Лубенського окр. від. ОДПУ Двіанінов
Нач. КРВ Юркін
Нач. облінф. Скрипник

* Переслідування філателістів, які підтримували контакти із закордоном, було, очевидно, однією з перших кампаній по боротьбі з контактами між радянськими та іноземними громадянами. Звинувачення їх у шпигунській діяльності не мало ніяких підстав.

** Розпорядження про невідсудність членів партії (до їх виключення з партії) постійно розсилалися судам. Однак вони були незаконними, бо суперечили Карному кодексу і принципу рівноправності громадян перед судом. Ця проблема втратила актуальність лише після злиття радянської і партійної властей і зростання ролі ОДПУ.

Док. № 22

Всім головам сільрад Чорнухинського району

Таємно

Квітень 1927 р.

За розпорядженням Лубенського окрвиконкому необхідно в найближчий час провести загальні збори селян ваших с/р, на яких повинно бути поставлене питання про негайну здачу державі усіх церковних дзвонів та іншого металевого брухту, необхідного для нашої відновленої промисловості. Добре знаємо, що в цьому питанні можливі і неминучі певні труднощі, а тому на проведення таких зборів райвиконкомом будуть виділені спеціальні уповноважені, обов'язком яких і буде повна відповідальність за проведення згаданого заходу. Знаючи настрої деяких церковних п'ятидесятків, можна з упевненістю передбачати, що в деяких селах району не обійтися без застосування сили, бо питання про вилучення цього майна церков вирішене урядом остаточно і беззастережно*. Про день загальних зборів селян у с/р пропонуємо повідомляти РВК.

Гол. Чорнухинського РВКу Липинський
Секретар Луговий

Док. № 23

Чорнухинський р-н, тов. Д-к

Ціл. таємно

Шифровано код. «Поселенець»

Серпень 1927 р.

Розпорядження уряду про повсюдну конфіскацію церковних дзвонів та іншого начиння злочинно саботується низовими органами влади. В ряді районів округу місцеві власті не зуміли зламати належним чином опір віруючих, що відмовляються підкоритися розпорядженню уряду, а де-не-де мали місце навіть акти ворожого виступу селян проти Радянської влади. Вимагаємо докладних і термінових інформацій, як і відомостей про всі населені пункти Вашого району, де це розпорядження не втілено в життя.

Нач. Лубенського окр. від. ОДПУ Ленський

Нач. ЕКВ Аронов

* Зняття дзвонів і вилучення церковного майна викликали енергійний опір селян. Тому ця робота проводилася аж до початку колективізації і була припинена навесні 1930 р., але зрештою дзвони залишилися тільки в небагатьох діючих церквах.